

การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

USING ONLINE SOCIAL NETWORKS AMONG STUDENTS OF FACULTY OF HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES, PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY PATTANI CAMPUS

อภิรดี สรวิสุต¹, อัญญณิขตา รุ่งวิชานิวัฒน์ และวรรณกร ลิขิตปัญญโชติ

Apiradee Saravisutra¹, Annitta Rungvichaniwat and Wannakorn Likhitpanyachote

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

Email: apiradee.sa@psu.ac.th¹

Received 22 June 2024; Revised 25 July 2024; Accepted 1 March 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาและ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อกับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการรู้เท่าทันดิจิทัลในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 และยินยอมให้นำข้อมูลมาใช้ในการทำวิจัย จำนวน 341 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ และไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ / สมาร์ทโฟนในบริเวณสถานศึกษา ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตคือความสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูล โดยวัตถุประสงค์หลักในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาเพื่อการศึกษา เช่น เรียนออนไลน์ สืบค้นข้อมูล เป็นต้น ความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7 วันต่อสัปดาห์ นักศึกษาใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7-9 ชั่วโมงที่ต่อวัน 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้ไคสแควร์ พบว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 3 วัตถุประสงค์คือเพื่อติดตามข่าวสารทั่วไป เพื่อการติดต่อสื่อสาร สนทนาและเพื่อกิจกรรมสนทนาการ โดยผลการวิจัยหรือข้อค้นพบที่ได้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนานักศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์; การรู้เท่าทันสื่อ; การรู้เท่าทันสารสนเทศ

Abstract

This research aims to achieve two objectives: 1) to study the information consumption behaviors of undergraduate students on online social networks, and 2) to examine the relationship between media literacy and information consumption behaviors on

online social networks. It is a survey-based exploratory study conducted with a sample group comprising first-year undergraduate students from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, who enrolled in the Digital Literacy course during the first semester of the academic year 2023. A total of 341 students consented to participate in the study and permitted the use of their data for research purposes. The research utilized an online questionnaire as the research instrument and analyzed the data using frequency analysis, percentages, and Chi-square tests. The research findings indicate that 1) the majority of students exhibit a behavior of using online social media through mobile phones/smartphones within the school premises. The significant factor influencing internet usage is the convenience of accessing information. The primary objective of using online social network services among students is for educational purposes, such as online learning and information retrieval. The frequency of using online social network services is seven days a week, with students spending 7-9 hours per day. 2) The analysis of the relationship between media literacy and information literacy with behaviors of using online social networks, using Chi-square, found that media and information literacy correlate with behaviors of using online social networks. The three main objectives include staying informed with general news, facilitating communication and conversations, and engaging in recreational activities. The research findings will be used by the researchers for future development planning, refining teaching methodologies, and organizing appropriate activities to further enhance student development.

Keyword: Using online social networks; Media literacy; Information literacy

บทนำ

โลกปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก ทั้งในการติดตามข้อมูลข่าวสาร พุดคุยสร้างความสัมพันธ์ แบ่งปันประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้จำเป็นต้องปรับตัวในการใช้ชีวิตมากขึ้น ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก เช่นเดียวกับการรู้เท่าทันสื่อที่เป็นสถานการณ์ที่ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญ เพื่อให้รู้ เข้าใจ เท่าทันสื่อ และเป็นผู้ที่สามารถใช้สื่อไปสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น จากการสำรวจของ Jindaratannaporn (2521) ที่สำรวจการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล ปี 2020-2021 พบว่าในภาพรวมเยาวชนมีการรู้เท่าทันสื่อในระดับดี แต่เมื่อพิจารณาถึงทักษะที่เป็นองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ พบว่าเยาวชนไทยอาจรู้เท่าทันสื่อในมิติของการเข้าถึงและการสร้างสื่อ กล่าวคือ รู้วิธีค้นหาข้อมูลและสามารถสร้างสื่อได้ แต่เยาวชนไทยกลับรู้ไม่เท่าทันสื่อในมิติของการขาดความเข้าใจและการวิเคราะห์ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาในคณะต่างๆ เช่น คณะครุศาสตร์ นักศึกษาแพทย์ระดับปริชานของคณะแพทยศาสตร์ศิริราช คณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น (Chalongsuk et al, 2014; Sarawanawong et al, 2017; Srichoosin, 2011) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ในระดับที่แตกต่างกันในแต่ละคณะ และพบว่ามีจุดดีและจุดด้อยในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ประกอบการเรียนรู้แตกต่างกันไปในแต่ละบริบท รวมทั้งมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวิธีการนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อ

สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมจากผู้เรียนจึงถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ประกอบกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังนั้นพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สามารถดำรงตนอย่างไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาและส่งเสริมการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีทักษะดิจิทัลและมีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อติดตาม วิเคราะห์สถานการณ์ และนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้แก่นักศึกษาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมกับความต้องการของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ และพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เริ่มต้นจากแนวคิดการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) การรู้เท่าทันสื่อและดิจิทัล (Media and Digital Literacy) ตามทักษะสำคัญที่ควรรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงสรุปการทบทวนวรรณกรรมเป็น 2 แนวคิดดังนี้

1. แนวคิดการรู้สารสนเทศ การรู้สารสนเทศ คือ ความรู้และความสามารถในการระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง ความสามารถในการค้นหา ประเมินคุณค่าและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American Library Association, 1989; Sapthong, 2005) ที่ผ่านมามีการรู้สารสนเทศได้ถูกจำกัดในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วิชิต และวารสาร เป็นต้น ในยุคศตวรรษที่ 21 การรู้สารสนเทศนี้ได้ถูกขยายไปยังสื่อที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ อินเทอร์เน็ต ข้อมูลมัลติมีเดีย และเอกสารในรูปแบบดิจิทัล เป็นต้น ทำให้ความสามารถในการรู้สารสนเทศต้องมีทักษะด้านการค้นคว้า การประเมินความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นการรู้สารสนเทศที่ต้องเกิดกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ความเข้าใจและความตระหนักถึงความจำเป็นของสารสนเทศในชีวิตประจำวัน ดังนั้นความสามารถในการรู้สารสนเทศ จึงแบ่งเป็นการเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และ การใช้สารสนเทศ (Coosirirat and Kongmanus, 2015) กล่าวอีกนัยคือ ผู้รู้สารสนเทศจึงเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถที่สำคัญคือ รู้ความต้องการสารสนเทศ สามารถค้นหาและประเมินคุณค่าสารสนเทศ สามารถคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical thinking) ซึ่งเป็นพฤติกรรมการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ (Sapthong, 2005)

2. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ Office of The National Broadcasting and Telecommunications Commission (2023) Thai Health Promotion Foundation (2017) Kangwanjit (2016) กล่าวไว้ว่า "รู้เท่าทันสื่อ" คือ ทักษะ หรือความสามารถในการ "ใช้สื่ออย่างรู้ตัว" และ "ใช้สื่ออย่างตื่นตัว" คำว่า "การใช้สื่ออย่าง

รู้ตัว" ซึ่งเป็นพฤติกรรมการใช้สื่อแต่ละชนิดโดยสามารถอธิบาย ตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว โดยการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลาย และมีคุณภาพ สามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Office of the National Digital Economy and Society Commission Ministry of Digital Economy and Society (2019) จึงกล่าวได้ว่าการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เป็นความสามารถที่ผู้ใช้สื่อแสดงออกถึงความตระหนักต่อผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ สามารถเข้าใจในสิ่งที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สามารถวิเคราะห์ตีความเนื้อหาสาระที่แฝงอยู่ในสาร สามารถประเมินคุณค่าสารในสื่อสังคมออนไลน์ สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนสามารถนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลในมิติผู้สร้างสรรค์เนื้อหาให้ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อแล้ว จึงนำไปเป็นแนวทางไปประยุกต์เพื่อศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (survey research) โดยมีประชากรในการศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการรู้เท่าทันดิจิทัล ในภาคการศึกษา 1/2566 นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการรู้เท่าทันดิจิทัลจำนวน 401 คน ตอบแบบสอบถามและยินยอมให้นำข้อมูลมาใช้ได้ จำนวน 341 คน (ร้อยละ 85.04) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย และผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การยินยอมให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการทำวิจัย ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย เพศ ชั้นปี และคณะที่สังกัด ส่วนที่ 3 ประกอบด้วยการใช้งานอินเทอร์เน็ต และส่วนที่ 4 คือการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งในส่วนที่ 4 จะเป็นคำถามแบบมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert scale) โดยผู้ตอบจะตอบระดับความคิดเห็นของตนเอง จากนั้นผู้วิจัยมีการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศจำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบเนื้อหา โครงสร้างแบบสอบถาม พร้อมทั้งการวิเคราะห์ความเชื่อถือโดยวิธีของอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคหลังจากทดสอบแบบสอบถามจำนวน 30 ชุดมีค่าความเชื่อมั่น ด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ต 0.91 และด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ 0.92 ถือได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการรู้เท่าทันดิจิทัล ในภาคการศึกษา 1/2566 จำนวน 401 คน และเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์และนักศึกษายินยอมให้ข้อมูลมาใช้ทำวิจัย จำนวน 341 คน (ร้อยละ 85.04)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาโดยวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ และสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระหว่างการเรียนรู้เท่าทันสื่อกับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ใช้การวิเคราะห์ค่าไคสแควร์

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า

1) นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 268 คน คิดเป็นร้อยละ 78.6 และเพศชาย 73 คน คิดเป็นร้อยละ 21.4

2) ด้านช่องทางการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา 2 ตามลำดับแรกคือ 1. ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Phone)/สมาร์ทโฟน (Smart Phone) มากที่สุด จำนวน 308 คน และอันดับ 2. ได้แก่ แท็บเล็ต เช่น iPad, Samsung Galaxy Tab, Huawei Matepad จำนวน 167 คน

3) ด้านปัจจัยประเภทอุปกรณ์ที่มีผลต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่นักศึกษาให้ความสำคัญ 2 ลำดับแรกคือ 1. ได้แก่ ความสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูล จำนวน 290 คน และอันดับ 2. คือเพื่อความบันเทิง ผ่อนคลาย จำนวน 253 คน

4) ด้านสถานที่ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่านักศึกษาใช้บริการบริเวณสถานศึกษา มากที่สุด จำนวน 314 คน รองลงมานักศึกษาใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จากที่พักอาศัยของตนเอง จำนวน 308 คน

5) ด้านวัตถุประสงค์หลักในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์เรียงลำดับ 3 ลำดับแรกได้ดังนี้ ลำดับแรกคือ การใช้เพื่อการศึกษา เช่น เรียนออนไลน์, สืบค้นข้อมูล มากที่สุด จำนวน 302 คน รองลงมาคือ ใช้เพื่อติดตามข่าวสารทั่วไป เช่น อ่านโพสต์ อ่านข่าว จำนวน 297 คน และอันดับ 3 ใช้เพื่อกิจกรรมสันทนาการ เช่น ฟังเพลง ดูโทรทัศน์ออนไลน์ จำนวน 244 คน

6) ด้านจำนวนวันที่ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7 วันต่อสัปดาห์จำนวน 192 คน (ร้อยละ 56.3) รองลงมาคือนักศึกษามีความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 5 วันต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 10.9)

7) ด้านจำนวนชั่วโมงที่นักศึกษาใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อวัน นักศึกษามีการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 3 ลำดับแรกใกล้เคียงกันคือ นักศึกษาใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7-9 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 91 คน (ร้อยละ 26.7) รองลงมาคือนักศึกษามีการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 10-12 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 85 คน (ร้อยละ 24.9)

2. ผลศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ กับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้วิจัยได้สอบถามการเรียนรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักศึกษา โดยแบ่งประเด็นย่อยออกเป็น 3 ด้านคือ 1) ความสามารถในการเข้าถึง ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการเข้าถึง เช่น นักศึกษาสามารถกำหนดความต้องการข่าวสาร ข้อมูล สารสนเทศด้วยตนเอง นักศึกษาสามารถกำหนดคำ/วลีที่ใช้ค้นหาหรือถึงกลยุทธ์ในการสืบค้น 2) ความสามารถในการประเมิน ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการประเมิน เช่น นักศึกษาสามารถประเมินผลการสืบค้นสารสนเทศ นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และคัดเลือกแหล่งสารสนเทศที่ใช้สืบค้น และ 3) ความสามารถในการนำไปใช้ ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการนำไปใช้ เช่น นักศึกษาสามารถสื่อสารนำเสนอ และแลกเปลี่ยนสารในชีวิตประจำวัน นักศึกษาสามารถจัดการผลการสืบค้นสารสนเทศให้เป็นระบบเพื่อนำไปใช้ต่อ จากนั้นนักศึกษามีประเมินตนเองตามข้อคำถามแต่ละข้อว่ามีความสามารถในระดับใด โดยแบ่งเป็น 5

ระดับคือน้อย ค่อนข้างน้อย ปานกลาง ค่อนข้างมาก และมาก ซึ่งค่าเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับปานกลาง หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้ไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในแต่ละด้านเพื่อดูว่าพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านใดสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศแต่ละด้านอย่างไร (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ด้วยโดยใช้โคสแควร์

พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์	การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ		
	ความสามารถในการเข้าถึง	ความสามารถในการประเมิน	ความสามารถในการใช้ประโยชน์
1.เพื่อติดตามข่าวสารทั่วไป	.085	.031*	.002*
2.เพื่อการติดต่อสื่อสาร สนทนา	.456	.307	.030*
3.เพื่อการศึกษา	.295	.111	.498
4.เพื่อการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน	.181	.438	.192
5.เพื่อการทำธุรกรรมซื้อขายสินค้าบริการออนไลน์	.207	.611	.443
6.เพื่อการท่องเที่ยวและการเดินทางออนไลน์	.886	.392	.512
7.เพื่อการทำธุรกรรมทางการเงิน	.230	.614	.079
8.เพื่อกิจกรรมสันทนาการ	.011*	.048*	.359

หมายเหตุ * มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อติดตามข่าวสารทั่วไป เช่น อ่านโพสต์ อ่านข่าว สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้านความสามารถในการประเมินและด้านความสามารถในการใช้ประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการติดต่อสื่อสารสนทนา เช่น รับ-ส่งอีเมล, โทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้านความสามารถในการใช้ประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อกิจกรรมสันทนาการ เช่น ฟังเพลง ดูโทรทัศน์ออนไลน์ สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้านความสามารถในการเข้าถึงและด้านความสามารถในการประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้จากงานวิจัยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่/สมาร์ทโฟน เป็นช่องทางการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phookwantong et al. (2021) Senawong (2021) Jaemtin & Yuenyong (2019) Ketverapong (2021) Kaewpan et al. (2022) Boonsringam & Kidrob (2022) Kuenui (2022) และสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565 ที่จัดทำโดย ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูล สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ETDA, 2023) ที่พบว่าส่วนใหญ่มีการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Phone)/สมาร์ทโฟน (Smart Phone) และสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักศึกษา คือ เรื่องความสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูล

ในประเด็นสถานที่ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จากสถานศึกษามากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Senawong (2021) Phookwantong et al. (2021) Ketverapong (2021) Kaewpan et al. (2022) Kuenui (2022) ที่พบว่าส่วนใหญ่มีการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่บ้าน/หอพัก

ในประเด็นวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ ใช้เพื่อการศึกษา เช่น เรียนออนไลน์ สืบค้นข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phookwantong et al. (2021) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้ข้อมูลข่าวสารบนเครือข่ายออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ด้านการศึกษามีภาพรวมอยู่ในระดับมาก ต่างจากงานวิจัยของ Prasitwisate (2018) Senawong (2021) Kuenui (2022) ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิง ติดตามข่าวสารศิลปิน/ดารา/บุคคลที่มีชื่อเสียง/ ภาพยนตร์/ เพลง และเล่นเกม

ในประเด็นจำนวนวันของการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7 วันต่อสัปดาห์จำนวน 192 คน (ร้อยละ 56.3) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasitwisate (2018) ที่พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารทุกวัน และสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565 ที่จัดทำโดย ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูล สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ETDA, 2023) พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวันจนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน

ในประเด็นจำนวนชั่วโมงต่อวันที่นักศึกษาใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7-9 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565 ที่จัดทำโดย ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูล สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ETDA, 2023) พบว่า ในปี 2565 โดยภาพรวมคนไทยใช้เวลาในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 7 ชั่วโมง 4 นาทีต่อวัน และงานวิจัยของ Senawong (2021) ที่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการเข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 7 ชั่วโมงขึ้นไป แตกต่างกับงานวิจัยของ Ketverapong (2021) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน Wannaprapa et al. (2019, as cited in Wongjinda & Udomsri, 2021) ที่ศึกษาเรื่องการใช้สื่อออนไลน์และพฤติกรรมการใช้สื่อของนักศึกษาหลักสูตรสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า นักศึกษาเข้าใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ต่อวันโดยเฉลี่ย 1-4 ชั่วโมง ส่วน Sarawanawong et al. (2017) พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวันโดยเฉลี่ย 3-6 ชั่วโมง Prajitr (2020) ที่ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี พบว่า มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวัน 3-6 ชั่วโมง ส่วน Roobyai (2022) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า มีระยะเวลาในการใช้ต่อวันมากกว่า 6 ชั่วโมง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phookwantong et al. (2021) ที่ศึกษาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อวันมากกว่า 5 ชั่วโมง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เป็นเทคโนโลยีที่นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้เรียนไปแล้ว ซึ่งนักศึกษาให้ความสนใจและเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งเพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการสืบค้น ติดตามเรื่องราวที่ตนเองสนใจทั้งด้านวิชาการและความบันเทิง

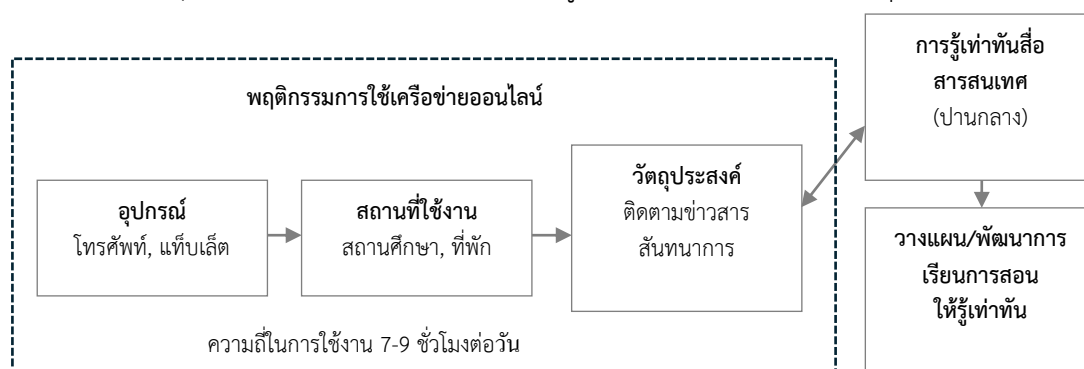
2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อและสารสนเทศ กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้ไคสแควร์ พบว่า พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อติดตามข่าวสารทั่วไป

สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้านความสามารถในการประเมินและด้านความสามารถในการใช้ประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแตกต่างกันกับผลการวิจัยของ Prasitwisate (2018) พบว่าการรู้ทันสื่อไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีการเปิดรับข่าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามความสนใจซึ่งข่าวสารในแต่ละหัวข้ออาจมีการนำเสนอหลากหลายมุมมองและหลากหลายช่องทาง ซึ่งผู้รับสื่อจะมีแนวทางการประเมินด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและดิจิทัล

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้จากการวิจัย ผลการศึกษาที่ได้พบว่านักศึกษาใช้อุปกรณ์ในการเข้าถึงเครือข่ายออนไลน์คือ โทรศัพท์และแท็บเล็ต ซึ่งมักใช้ในสถานศึกษาหรือที่พัก เพื่อติดตามข่าวสาร และกิจกรรมด้านสันตนาการ โดยนักศึกษาใช้เวลาในการเข้าถึงเครือข่ายออนไลน์ 7-9 ชั่วโมงต่อวัน แต่เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีระดับการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศในระดับปานกลาง ซึ่งอาจทำให้ตกเป็นเหยื่อ ของสื่อออนไลน์ได้ ดังนั้นจึงควรมีการวางแผน/พัฒนาการเรียนการสอนให้นักศึกษารู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 1 พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ และการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศของกลุ่มตัวอย่าง

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้เป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ การรู้เท่าทันดิจิทัล เพื่อผลิตบัณฑิตสู่ภาคธุรกิจ/อุตสาหกรรม หรือการใช้ชีวิตประจำวันที่มีคุณภาพ ไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการเรียนรู้ สามารถนำผลการวิจัยหรือข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนานักศึกษาหรือกลุ่มการเรียนรู้ในช่วงวัยอื่นๆ เช่น กลุ่มเด็กประถม มัธยมศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบันที่ทุกช่วงวัยมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ให้มีการใช้อย่างรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มการเรียนรู้ในช่วงวัยอื่นๆ เพื่อสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่แต่ละกลุ่มช่วงวัยใช้เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

References

- American Library Association. (1989). Presidential committee on information literacy: Final report. <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>.
- Boonsringam, N. & Kidrob, P. (2022). Information Literacy on Social Networks of People in Ban Klang Community, Moo 3 Tambon Ngew Rai, Nakhon Chai Sri District, Nakhon Pathom Province. *The 14th NPRU National Academic Conference* https://rdi.npru.ac.th/conference14/viewabstract.php?id_sub=0099&id_branch=10
- Chalongsuk, R., Samranrat, N., Kokoplap, P., Jaichuan, P. & Pukchinda, W. (2014). Usage Behavior and Attitude of the Pharmacy Students of Silpakorn University toward Social Media for Education. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 7(2), 802-812. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/>
- Coosirirat, K. and Kongmanus, K. (2015). Guidelines for Developing Knowledge Acquisition Lessons for Promotion of Information Literacy among Higher Education Students. *Nakhon Phanom University Journal*, 5(3), 97-103.
- Electronic Transactions Development Agency (ETDA). (2023). Thailand Internet User Behavior 2022. <https://www.etda.or.th/th/Our-Service/statistics-and-information/IUB2022.aspx>
- Jaemtim, N. & Yuenyong, S. (2019). The Used of Online Media and Perceptions of eHealth Literacy Among the Elderly in Suphanburi Province. *The Journal of Baromarajonani College of Nursing, Nakhonratchasima*, 25(2), 168-180. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Jolbcnm/article/view/233399>
- Jindarattanaporn, N. (2021). Factors Effecting Internet Literacy among Thai Teenagers *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot of University*, 24(1), 81-100. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/13787/11209>
- Kaewpan, T., Kaewpan, W., Sillabuttra, J., Chanaka, A., Wongnarat, A., & Inban, P. (2022). Usage Behavior of Social Media for Education of the Students of Rajabhat Rajanagarindra University in Chachoengsao Province. *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 14(1), 94-112. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/fakku/article/view/246713>
- Kangwanjit, U. (2016). Children and the youth's social media literacy. *The National Defence College of Thailand Journal*, 58(3), 79-92.
- Ketverapong, R. (2021). Online Media Usage Behavior, Media Literacy and Cyberbullying Awareness of Youth in Chiang Mai Province. *Ganesha Journal*, 17(2), 143-160. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan/article/view/247297/169583>
- Kueniui, P. (2022). Social Media Use Behavior and Social Media Literacy Among Students in Changklangprachanukul School Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(6), 198-211. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/>
- Office of The National Broadcasting and Telecommunications Commission. (2023). What is media literacy? Things to know for consumers. <http://bep.nbtc.go.th>

- Office of the National Digital Economy and Society Commission Ministry of Digital Economy and Society. (2019). *Digital literacy curriculum for Thai citizens*. Bangkok: ONDE.
- Phookwantong, J., Parapob, J. & Nunumvong, V. (2021). The Use of Online Social Networks for Learning of Rajamangala University of Technology Srivijaya, Songkhla Students. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 40(1), 21-34.
- Prajitr, S. (2020). A study of social media using behavior of Business Administration faculty of Students Bangkok Thonburi University. (Research Report) Bangkok: Business Administration, Bangkok Thonburi University. <https://research.bkkthon.ac.th/abstac/>
- Prasitwisate, G. (2018). Media Literacy, Self-Awareness and Information Exposure Behavior on Social Media of University Students, *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*. 37(1), 200-213. <https://hujmsu.msu.ac.th/pdfspllit.php?>
- Roobyai, C. (2022). A Study of Online Social Media Usage Behavior with Learning in the 21st Century of the Undergraduate Students in the Faculty of Humanities and Social Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 13(1), 288-296. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/article/view/250263/170934>
- Sapthong, S. (2005). Information Literacy. *Library Journal*, 49(2), 56-68.
- Sarawanawong, J., Fyeted, K., Ngernpoolsap, D. and Chantrdee, W. (2017). Online Social Media Usage Behaviors of Undergraduate Student, Kasetsart University. *Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University*. 10(2) , 16-31. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jlis/article/view/9954>
- Senawong N. (2021). A study of behavior for using of social media of Generation Z in the new normal era in Bangkok. (Master's independent study). Bangkok: Master in Business Administration (MBA), Siam University. <https://e-research.siam.edu/kb/a-study-of-behavior-for-using-of-social-media/>
- Srichoosin, A. (2011). Social Network Usang Behavior of Undergraduate Students in Faculty of Educaton, Government University [Master's thesis] Silpakorn University. http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000006536
- Thai Health Promotion Foundation. (2017). 5 Elements of Media Literacy. <https://www.thaihealth.or.th/?p=229945>
- Wongjinda, W. & Udomsri, N. (2021). A Study of Behavior and Social Media Literacy Skills for Undergraduate Students at Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumin. *Sisaket Rajabhat University Journal*, 16(1), 101-109. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sskrujournal/article/view/254024/174152>

